

Sokrat se ne boji biti ismijan, kazališna predstava

Kerempuh

Zagreb, 23. studenog 2024.

Uvečer 23. studenog 2024., studenti i nastavnici Odsjeka za klasičnu filologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu posjetili su Satiričko kazalište Kerempuh kako bi pogledali predstavu *Sokrat se ne boji biti ismijan*, čiji tekst (osim nekih dijelova preuzetih iz antičkih predložaka) i režiju potpisuje srpski redatelj Zlatko Paković. Kerempuh je *Sokrata* najavio kao predstavu čija je središnja tema pravo na satiru, i koja uspoređuje principe komičnog i tragičkog kroz njihovu dinamičnu izmjenu. Tko je nabavio programsku knjižicu, više je naučio o Pakoviću nego o dotičnoj predstavi – naime, „Riječ o autoru” proteže se na sedam pohvalnih odlomaka iz usta raznih kritičara i novinara. Ističu se riječi hrvatskog spisatelja Davora Spišića koji u veljači 2022. godine Pakoviću pripisuje „neku sokratovsku i starozavjetnu monašku ustrajnost”. Taj pregnantni izraz budi velika očekivanja koja Paković možda i jest ostvario u ostatku svog opusa određenog kontroverznim kritikama teških društvenih i političkih tema, no svakako nisu ispunjena u predstavi koju je naš Odsjek imao priliku pogledati.

Čast izvedbe prologa pripala je Tragediji (Linda Begonja) koja gotovo robotskim tonom govori o naličju atenske demokracije. Kako se ne bismo zabunili, na leđima joj je velikim slovima ispisano „TRAGEDIJA”, što vidimo dok kruži pozornicom upregnuta u giljotinu kojom će se sjeći zlatni kupusi. Naličje atenske demokracije

podrazumijeva činjenicu da se radi o snažno patrijarhalnom i robovlasničkom društvu, pa autor ovim prologom vjerojatno želi razbiti idealiziranu sliku antike koja se očekuje u svijesti publike ali i povezati to naličje s licem naše predstavničke demokracije. U našem zapadnjačkom, kapitalističkom društvu ulogu demodiranog ropskog jarma posve preuzimaju kamate i pretplate – robovi više nemaju samo jednog vlasnika nego su u najmu raznih telekoma, banaka i *streaming* servisa, a oni su pak u najmu moćnih i bogatih koji vuku konce i manipuliraju podređenima pomoću ideologija i demagogije. Prigodno je da zatim publiku s pozornice pozdravlja rob Strepsijad, preuzet iz Aristofanovih *Oblaka*, koji je zapao u dugove te je spreman uložiti sve u to da ih se riješi.

Strepsijada je utjelovio Marko Makovičić koji je izmamio smijeh publike simpatičnom tupošću i velikim entuzijazmom svog prenatlaženog lika. Kao i kod Aristofana, Strepsijad angažira „Sokrata” ne bi li naučio vještinu izvrtanja istine u laž i tako nadmudrio utjerivače dugova. Ovdje počinje niz suvremenih referenci iz svijeta politike i pop-kulture koje se nižu kroz predstavu kao nasumičan kolaž asocijacija, zbog čega komičnost nema razrađeni karakter koji se očekuje od stare komedije, čiji je Aristofan predstavnik, ili od satiričnog humora uopće. „Sokrat” (Josip Brakus) pravi je sofist u pejorativnom smislu, a u predstavi se među togama ostalih ističe svojim odijelom. Ništa ne želi raditi prije nego što dobije dio novca, traži Strepsijada da potpiše zamršen ugovor i izvršava svoje podučavanje pomoću *Power Point* prezentacije. Nažalost, projekcije ne završavaju time jer se prikazuje i napadan videozapis o ljudskoj patnji i zlu dugova, pa kasnije čak i cijela pjesma koju prate kričave boje i nedorađeni efekti vatre za koje bi bilo bolje da ih nije ni bilo. Sve u svemu, ono preuzeto iz Aristofanovih *Oblaka* nipošto nije rafinirano koliko bi se očekivalo od onog što predstava najavljuje.

Drugi antički predložak Platonova je *Obrana Sokratova* koja, naravno, uvodi ozbiljan, sumoran ton. Na Sokratovoj su strani Aristofan (Matija Škaronja), Platon (Jakov Zovko), Euripid (Ozren Opačić) i tragički pjesnik Agaton (Karlo Mlinar), koji se pojavljuje u Platonovu *Simpoziju* te u Aristofanovoj komediji *Ženska skupština u Tesmoforiju*. Oni su zgroženi optužbom protiv Sokrata, dijelom zbog naroda koji je prihvaća, dijelom zbog publike koja se smije „Sokratu”. Razgovor optuženog Sokrata kojeg je dostojanstveno odigrao Vilim Matula i tužitelja Meleta kojeg je odlično utjelovio mladi Tomislav Dunder izdvojila bih kao najbolji dio predstave zbog kvalitete glume, a vjerojatno i zato što je preuzet iz originalnog teksta. Zatim se radnja vraća u kaos asocijacija. Meletovo je dostojanstvo narušeno maloprije spomenutom pjesmom koju izvodi kao zločesti kapitalist, okružen napadnim vizualima. Dunder je odličan šoumen, no ova sekvenca je zbunjujuća i nepotrebna jer, čini se, ne doprinosi ničemu što kazališni komad želi postići.

Pakovićeva tragedija i komedija posve se isprepliću pred kraj predstave kad uz kor iz Aristofanovih *Ptica*, za koji ne znamo točno zašto je doletio na pozornicu,

istupa Komedija (Josipa Anković). Ona se predstavlja kao predsjednik države i obraća se publici visoka te uz lažnu srdačnost koja brzo prerasta u mržnju. Da je bio bolje napisan i koncipiran, ovaj dio mogao je biti vrlo kvalitetan – naime, Komedija u drvenom i pompoznom monologu objašnjava da se običan puk može dičiti svojom čašću i dobrotom upravo zato što postoje moćni bogataši. Doista, prosječan, a pogotovo siromašan čovjek, nemaju dovoljno moći da čine zlo koje bi bilo općepoznato. Netko mora biti zao, a ti zli odlično su plaćeni za svoju „žrtvu” kako bi se ostali osjećali dobrima i potlačenima. One „ostale” u svoj njihovoj boli predstavlja Tragedija s početka predstave koja u patetičnom i prenaplašenom *slow-motionu* počinu samoubojstvo zarivši si nož u prsa. Ta scena lako može uzrokovati nelagodu kod gledatelja jer se čini kao da redatelj ovom odlukom ismijava suicid – sigurna sam da mu to nije bila namjera, ali svakako smatram da je trebao više razmisliti o uprizorenju tog događaja.

Nakon svih tih nedorečenih kritika društva i nespretnih ispreplitanja antičkog i suvremenog, konačan udarac zadaje urnebesna kraj predstave – Strepsijada iz ludog sna probudi njegov sin i pomogne mu da se spremi za posao dostavljača tvrtke Glovo. Pri izlasku iz kazališta među publikom moglo se čuti oprezno biranje riječi kojima bi se izrazila zbunjenost, pa čak i zgroženost, a neki su čak i izašli prije kraja predstave. To je, vjerujem, rezultat pretjerane redateljske ambicioznosti i samouvjerenosti. Postoji točka u kojoj onaj koji kritizira nešto složeno poput politike, društva i morala izgubi nit jer ima previše toga za reći, a Paković si je itekako otežao taj posao inzistiranjem na antičkim predlošcima koje je razvodnio i pobrkao. Tko se usudi iznijeti kritiku u vidu satire, mora imati iznimno preciznu oštricu i jednako staloženu ruku kako bi išta postigao, a Pakovićeva nije bila takva.

Vjekoslava Margetić